

Wolfgang Amadeus Mozart, Συμφωνία σε Μι-ύφεση-μείζονα, KV 543 (1788): II. Andante con moto, μ. 1-27

Το κύριο θέμα του αργού μέρους της συμφωνίας, που παρουσιάζεται εδώ, οργανώνεται σε τριμερή δομή με τονικότητα αναφοράς την Λα-ύφεση-μείζονα· διαθέτει, επιπλέον, τις δύο τυπικές επαναλήψεις, εκ των οποίων η πρώτη αφορά το εναρκτήριο τμήμα, ενώ η δεύτερη τα δύο επόμενα από κοινού.

Το πρώτο τμήμα (μ. 1-8) αποτελείται από δύο τετράμετρες φράσεις που συνδιαμορφώνουν μία μετατροπική περίοδο. Η πρώτη φράση, ειδικότερα, ανοίγει με μία ήπια βασική ιδέα στα μ. 1-2a, όπου η τονική εναλλάσσεται με την υποδεσπόζουσα, προτού το παρεστιγμένο μοτίβο από το δεύτερο ήμισυ του πρώτου μέτρου αναπτυχθεί σε μεγαλύτερη έκταση από τα πρώτα βιολιά στα μ. 2b-3a και οδηγήσει σε μία απέριτη μισή πτώση στην Λα-ύφεση-μείζονα μέχρι το μ. 4. Η δεύτερη φράση, από την άλλη πλευρά, ξεκινά όπως ακριβώς και η προηγούμενη στα μ. 5-6, όμως στο μ. 7 εκλαμβάνει πλέον την Λα-ύφεση-μείζονα ως υποδεσπόζουσα της τονικότητας της Μι-ύφεση-μείζονος, στην οποία και πραγματοποιείται μία ατελής πτώση στο μ. 8 (IV – I₄⁶ – V⁷, I).

Η νέα τονικότητα της δεσπόζουσας διατηρείται κατόπιν και στο μεγαλύτερο μέρος του δεύτερου τμήματος του θέματος, καθώς στα μ. 9-16a διατυπώνεται μία οκτάμετρη πρόταση που απορρέει επίσης από το επικεφαλής μοτιβικό υλικό του προηγούμενου τμήματος έως ότου καταλήξει σε τέλεια πτώση στην Μι-ύφεση-μείζονα. Πιο συγκεκριμένα, η γνώριμη βασική ιδέα επεκτείνεται κατά τρόπον αντιστικτικό σε ένα δίμετρο (καθώς τα πρώτα βιολιά ανοίγουν τώρα “διάλογο” με τα δεύτερα βιολιά και τα βαθύφωνα έγχορδα στα μ. 9-10), ακολουθούμενη από ένα πρώτο (στα μ. 11-12) αλλά και ένα δεύτερο παράλλαγμα (στα μ. 13-14) που αντικαθιστά εν πολλοίς την αναμενόμενη συνέχιση και οδηγεί απευθείας στην πτωτική διαδικασία των μ. 15-16a· παράλληλα, η αρμονική πορεία της φράσεως αυτής εξελίσσεται ως εξής: I [- ii⁷], I, ii⁷ [- V₃⁶/IV], ii⁷, V⁶/IV [- IV], V₃⁶/IV, IV – V⁷, I, μετασχηματίζοντας δηλαδή δια της αργής αλλά σταθερής ανιούσας βηματικής προόδου των χαμηλότερων φωνών την εναρκτήρια τονική σε παρενθετική δεσπόζουσα της υποδεσπόζουσας πριν από την πραγματοποίηση της τέλει πτώσεως. Η τελευταία μοιάζει έπειτα να προεκτείνεται με ένα καταληκτικό μέτρο και την άμεση επανάληψή του στα μ. 16-18a, πλην όμως αυτό το σημείο δεν συνιστά παρά το εφαλτήριο για την μετατροπή της συγχορδίας της Μι-ύφεση-μείζονος σε ενεργή δεσπόζουσα της κύριας τονικότητας, όπως αναδρομικά γίνεται αντιληπτό, στα μ. 18-19. Συνεπώς, στην φράση των μ. 9-16a που εμμένει στην Μι-ύφεση-μείζονα, προβάλλοντας έτσι την αντίθεσή της προς την εναρκτήρια περίοδο που παρέμενε ως επί το πλείστον στην κύρια τονικότητα πέραν της ξαφνικής τροπής της κατάληξής της προς εκείνη της δεσπόζουσας (επιπλέον, το μεσαίο αυτό τμήμα αντιπαρατίθεται εμφανώς προς το προηγούμενο και σε επίπεδο υφής, όπως έχει ήδη διαπιστωθεί), επισυνάπτεται σε επικάλυψη και ένα τετράμετρο συνδετικό πέρασμα (στα μ. 16-19) που αναλαμβάνει να οδηγήσει ομαλά στο επόμενο δομικό τμήμα.

Πράγματι, με την διπλή επαναφορά στα μ. 20 κ.εξ. κάνει την είσοδό του το τρίτο και τελευταίο τμήμα του θέματος, το οποίο μάλιστα διαφοροποιείται σε πολύ περιορισμένο βαθμό από το αρχικό, διατηρώντας το περιεχόμενο, την απαρέγκλιτα ομοφωνική υφή, την έκταση και την συμμετρική περιοδική του δομή, αλλά φροντίζοντας να αποπερατωθεί δίχως πια να παρεκκλίνει από την κύρια τονικότητα. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι βεβαίως η ανάμειξη του ελάσσονος τρόπου τόσο στην κατάληξη της πρώτης φράσεως (στα μ. 22b-23) όσο και – ακόμη περισσότερο – στην έναρξη της δεύτερης (στα μ. 24-25a, όπου ολόκληρη η βασική ιδέα διατυπώνεται στον αντίθετο τρόπο)· αυτή η απρόσμενη, καίτοι παροδική, παρεμβολή της ομώνυμης ελάσσονος αξιοποιείται κατόπιν αριστοτεχνικά στην εξέλιξη του αργού αυτού μέρους, αλλά η διερεύνηση του εν λόγω ζητήματος υπερβαίνει το αντικείμενο της παρούσας πραγμάτευσης. Σε κάθε περίπτωση, ο μείζων τρόπος αποκαθίσταται παράλληλα

με την τελική πτωτική διαδικασία στα μ. 25b-27 (vii⁶/V, I₄⁶ – V⁷ και I στην Λα-ύφεση-μείζονα), που δημιουργεί και μία “ομοιοκαταληξία” προς την ατελή πτώση με την οποίαν έκλεινε το πρώτο τμήμα (αυτός ο παραλληλισμός στις καταλήξεις της πρώτης και της δεύτερης “terpise” / επανάληψης είναι ούτως ή άλλως συνηθισμένος στο ευρύτερο ρεπερτόριο της εποχής).

3 Μαρτίου 2023
Ιωάννης Φούλιας